

РЕЦЕНЗІЯ НА «ХРЕСТОМАТІЮ З УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ» А. ІВАНИЦЬКОГО

Степан Лісецький

Нечасто можна зустріти випадки в нашому музично-творчому житті, коли вчений такого масштабу, яким є Анатолій Іванович Іваницький, береться за укладання посібника з фольклору для вищих і середніх музичних закладів (як додаток до основного підручника з вузівського предмета «музичний фольклор»). Річ у тім, що видання подібного типу не вимагає такої високої кваліфікації, але ця хрестоматія — книга не зовсім звична і нестандартна. Мету її я сформулював би так: наблизити концепцію вченого-фольклориста, культуролога й теоретика музики А. Іваницького до навчально-педагогічної сфери, до широкого кола науковців різних професій, зокрема музичних, — музикознавців, композиторів, педагогів-фольклористів, студентів та великого загалу інтелігенції, яка цікавиться українськими музично-фольклорними проблемами та інформацією відносно цих питань.

Передусім зупинимось на концепції Анатолія Івановича, тобто на тому, як він розуміє музичний фольклор? Вчений розглядає музичний фольклор як частку суспільної історії українського народу, як частку його духовності, найдавніші пісні — як елемент дохристиянської релігії, як зашифровані послання наших мудрих предків до наступних поколінь (ці послання потрібно ще дешифрувати). Далеко не всі вчені (і в тому числі, фольклористи) так дивляться на народнопісенну культуру, зокрема на найдавніший її пласт.

«Хрестоматія» А. Іваницького — об'ємне видання: 42 друковані аркуші (513 с.), тут вміщено біля 500 музичних зразків із повними поетичними текстами. Концепційні питання викладені в спеціальній статті, що названа «Езотеризм обрядових наспівів». Наукова інформація дається також у коротких передмовах до окремих розділів, вміщено й пояснення до кожної з пісень: де, коли і від кого її записа-

но? Є тут пояснення термінів і понять, якими користується вчений.

У статті «Езотеризм обрядових наспівів» автор прагне обґрунтувати шляхи формування й розвитку найдавнішого пласта праукраїнської пісенності. Він вважає, що «найменш опрацьованою ділянкою етнології досі залишається сакральна функція обрядових наспівів фольклору. Мої роздуми над проблемами походження музики і мислення скеровувалися загальнонауковими правилами [...] Їх застосування врешті й підвело до декодування доступних на сучасному етапі проявів сакральної традиції» (с. 12). Далі А. Іваницький вказує, що поглибити уявлення про особливу, сакральну місію обрядових наспівів допомогли ідеї та праці Рене Генона, насамперед книга «Символи священної науки» (її написано ще в 1920-ті роки, але опубліковано в Москві в 2002 р.). Наші вчені інтуїтивно підходили до подібних наукових позицій французького вченого — йдеться й про збірки народних пісень С. Людкевича, К. Квітки, В. Гошовського та ін.

Перший розділ названо «Зимове сонцестояння та зимова обрядовість». Він починається викладом головних думок. «У неоліті, від початку землеробства (VI–V тис. до н. е.), складається календарна обрядовість». Тут вміщено народні колядки, обрядова вистава «Коза», «Посівання», щедрівки, «Маланка», Водохреща, церковні колядки. Кожний підрозділ представлено кількома зразками, всього 42 зразки, це — шедеври нашої найдавнішої пісенної культури. Подібно упорядковано й інші розділи — «Весняне рівнодення та весняна обрядовість», «Русалії та Куст», «Літнє сонцестояння та обрядовість» та «Польові роботи та супровідні пісні».

Окремими розділами вміщено «Весілля», «Хрестини. Іменини», «Поховальна обрядо-

вість» та «Дитячий фольклор». Вони займають більше половини книги, це — сотні прекрасних народнопісенних зразків, що прийшли до нас із сивої давнини. Їх узято з відомих збірок або записано самим автором цієї праці.

Друга половина «Хрестоматії» починається розділом «Історичні та козацькі пісні». У вступному слові автор зазначає: «Козацтво з часу його виникнення в XV столітті у свідомості українця було (і залишається досі) найпотужнішим пасіонарним виявом національної і релігійної свідомості у боротьбі за незалежність і державність» (с. 265). Тут названо історичні постаті, імена козацьких гетьманів та народних месників; у цьому розділі 25 найкращих історичних і козацьких пісень. Надалі вміщено балади, чумацькі, солдатські, ліричні, сатиричні, жартівливі, танцювальні і т. д. Відтак автор охоплює такий пісенний матеріал: канти, псалми, пісні-романси, стрілецькі пісні й пісні УПА, доводячи його до сьогодення. Упорядник «Хрестоматії» прагне в переліку зразків у кожному жанрі подати твори з різних територій України (із т. зв. фольклорно-етнічних зон); це важливо, бо кожен регіон має свої особливості, певні відмінності як щодо словесного, так і музичного тексту. Тут зустрінемо велику кількість записів самого автора, але й побачимо різні фольк-

лорні зразки з поважних збірок К. Квітки, Ф. Колесси, В. Гошовського й багатьох інших фольклористів.

У «Хрестоматії» все детально пояснено: розшифровані незрозумілі слова, проаналізовано зміст — поетичний, і музичний, кожен пісню паспортизовано. Текстові заставки, які даються до кожного підрозділу книги, присвяченого окремому пісенному жанру, посилюють науковий елемент праці, роблять її провідником важливих наукових ідей до ширшого кола читачів, передусім інтелігенції та студентства.

«Хрестоматія з українського музичного фольклору» А. Іваницького має і чисто практичне застосування: вона є навчальним посібником для студентів і педагогів. Але нею зацікавляться також як композитори, так і співаки й музиканти — піаністи, скрипалі, бандуристи тощо, бо вчений розглядає нашу народнопісенну творчість скрупульозно, науково обґрунтовано, як музично-архівний матеріал. Поетичні й музичні тексти вивірено до найменших деталей: у мелодично-інтонаційному, метроритмічному та поетичному плані.

Думаємо, що «Хрестоматія з українського музичного фольклору» вже в найближчий час почне виконувати свою науково-практичну й культурну місію, вона є найкращим виданням такого типу.